

نویژی سه فهر

نویژی سه فهر چند حوکمیکی هیهه وا له خواره وه روونیان ته کهینه وه:

(۱) کورت کردنه وهی نویژه چوار رکاتی به کان:

خوای گهوره فهرموویه تی: ﴿وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ (النساء/۱۰۱). واته: کاتی سه فهرتان کرد تاوانبار نابن ته گهر نویژه چوار رکاتی به کان کورت بکه نه وه و بیکن به دوو رکات ته گهر ترسان که بی باوره کان نازارتان بدن.

وه به ستنه وهی کورت کردنه وه به مه ترسی وه کاری پی ناکریت. له یه علای کوری ئومه ییه وه هاتوره ده فهرموویت: به عومهری کوری (خطاب) م ووت: تم نویژ کورت کردنه وه چی به تم خه لکه ته یکن ؟ خوای گهوره ته فهرموویت: ﴿إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ واته: ته گهر ترسی نه وه تان هه بوو بی باوره کان نازارتان بدن، خو تهو رژه ریشتر ترسان هه بیت؟ عومهر فهرمووی: منیش وهک تو تهو کارم لا سهیر بوو، بویه لهوباره یه وه پرسیم له پیغه مبه ر صَلَاتِهِ فهرمووی: (صَدَقَ اللَّهُ بِهَا عَلَيْكُمْ فَاقْبَلُوا صَدَقَتَهُ) (رواه الجماعة) ^(۱). واته: تهوه صه ده قه یه که خوا بوی داناون، ئیوه ش صه ده قه کهی وه رگرن.

ئیبنو جه ریر ته گهری ته وه له ته بومونیسی جو ره شی یه وه ده فهرموویت: به ئیبنو عومهریان ووت: خوای گهوره ته فهرموویت: ﴿وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ...﴾ نایه ته که، خو ئیستا ئیمه ئاسوده بین و بی ترسین نایا نویژ کورت بکه یه وه؟ فهرمووی: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾ پیغه مبه ر صَلَاتِهِ چاکترین پیشه وایه بو ئیوه چاوی لی بکن.

له عایشه وه هاتوره ده فهرموویت: له مه که بوو نویژ فهرز کرا، له پیشه وه دوو رکات دوو رکات بوو، جا کاتی پیغه مبه ر صَلَاتِهِ هات بو مه دینه بو ههردوو رکاتی دوو رکاتی تری زیاد کرد، جگه له نویژی ئیواره که وه تری رژه، وه نویژی به یانی له بهر قورئان خویندنی زور تییدا، وه پیغه مبه ر صَلَاتِهِ کاتی ته چوو بو سه فهر وه که یه کهم جار نویژی ته کرد (واته دوو رکات دوو رکات ته یکرد). (ته همدو به یه قی و ئیبنو حبیبان و ئیبنو خوزه یه گپراویانه ته وه وه پیاره کانی جی باورن ^(۲)).

ئیبنو قه ییم ده فهرموویت: پیغه مبه ر صَلَاتِهِ کاتی ته چوو بو سه فهر نویژه چوار رکاتی به کانی کورت ته کرده وه و ته یکردن به دوو رکات ههتا ته گه راپه وه بو مه دینه، وه سابت نه بووه له سه فهردا تهو نویژه چوار رکاتی یانه ی به ته وای کردیبت، وه کهس له زانیان جیا وازی نه بووه له سه ر ته وه، هه رچهنده له حوکمی کورت کردنه وه دا جیا وازیان هیهه، عومهر و عدلی و ئیبنو مه سعود و ئیبنو عومهر و جابیر و ئیبنو عه بباس فهرموویانه: کورت کردنه وه واجبه، وه تمه مه زه بی حنه فی به کانه.

(۱) تمو کومه له بوخاری تیدا نی یه واته بوخاری نه بگپراوته وه، ئیتر چوئ ته لیت: کومهل گپراویانه ته وه، خاوه نی (المنتقی) به راشکاوی ته لیت: (رواه الجماعة إلا البخاری) وه له وانه یه تمو جیا کردنه وهی بوخاری له نویسنه وه که دا کهوتی.

(۲) له (تمام المنه) دا لی کولینه وهی له سه ره، به نام شیخ ره همتی خوای لی بیت سه ره نجام ده فهرموویت: له (الصحيحه) دا به ژماره (۲۸۱۴) ته خریم کردوه.

مالیکیه کان ووتویه: کورت کردنهوه سوننه تیکی موئه ککه دهیه له جهماعهت موئه ککه دتره، جا ته گهر تهو موسافیره موسافیریکی تری دهست نه کهوت بیکاته بهرنوێژ بهتهنها نوێژه که تهکات به کورت کراوه بی، وه کهراههتی ههیه له دواى موقیمهوه نوێژ بکات^(۳)، وه لای حنه به لی یه کان کورت کردنهوه دروسته، وه چاکتریشه له تهواو کردن، وه ههروهها لای شافیعی یه کان بهمه رجیک تهو که سه تهوماویه بهریت که نوێژی تیدا کورت ته کریتتهوه.

(۲) ماوهی کورت کردنهوه:

تهوی له نایه ته کهوه به دهست دیت تهویه که ههسه فهریک پیی بووتری سه فه کورت یا درێژ نوێژی تیدا کورت ته کریتتهوه و کۆ ته کریتتهوه و رۆژو شانگدن تیبیدا رهوايه، وه شتیکی وا نه هاتوه له سوننه تهوه تهو گشتی یه تی یه نایه ته که بههستیتتهوه، وه ئیبینو مونذیر وکسانی تریش لهم مهسه له یه دا زیاتر له بیست قهولیان نه قل کردوه، ئیمهش لیره دا راست ترینیان باس ته که یین:

ئهحمده و موسلیم وه ته بوداود و بهیههقی له یه حیای کوری زهیده وه ته گیرنهوه ده فه رموویت: ده باره ی کورت کردنهوه ی نوێژ له ته نهسی کوری مالیکم پرسى، له وه لامدا فه رمووی: پیغه مبه ره صَلَاةٌ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سی میل یا سی فه رسخ دوور بکه و تابه وه نوێژی کورت ته کرده وه دوو رکاتی ته کرد.

(۳) منیش ته ئیم تهم کهراههتی که مالیکیه کان ووتویه: روتته له بهلگه، و پیچه وانهی تهم سوننه ته یه که زانای تهم نوممه ته عبدالله ی کوری عبباس گیراویه تی بهوه رهزای خوی لی بیت، موسای کوری سه له مه ته لیت:

له گهل تیبینو عه بباسدا له مه کهکه بووین، منیش و تم: ته گهر له گهل تبه ودا بین چوار رکات نوێژ ته که یین، به لام ته گهر بگه رتیبینه وه ناو چادره کاتمان تهوه دوو رکات نوێژ ته که یین؟

تهویش فه رمووی: تهوه سوننه تی تهبولقاسمه. ئهحمده به سه ندیکی سه حیح ته خرچی کردوه، وه موسلیم و تهبو عوانه و جگه له وانیش به کورتی رهوايه تیان کردوه، وه له (الإرواء) یش دا ته خرچ کراوه به ژماره (۵۷۱).

پاشان دانهر ووتی بههیزی روون نه کردۆته وه له ناو تهو قهولانه دا، ههروهک تهمه پیشه ی بووه له زۆر له کیشه کاند.

جا تهوی من به ته نکید ته ئیم تهویه: که نوێژ کورت کردنهوه واجبه و قسه ی تهوانهش ته رجیح تهدهم که واته لاین، له بهر چهنده بهلگه یه کی زۆر که هیح به ره بهرچ ده ره وه ی بو نی یه، و شهوکانی له (السیل الجرار ۱/ ۳۰۶-۳۰۷) دا باسی کردوه، له وانه حه دیسه که ی عاتیشه یه که بهم نزیکانه باس کرد (فُرُصَاتِ الصَّلَاةِ رَكَعَتَيْنِ رَكَعَتَيْنِ...) حه دیسه که.

جا هه ره که سیک له سه فه ردا نوێژ له دوو رکات زیاتر بکات، تهوه وهک تهوه وایه که له نوێژی چوار رکاتی زیاد ی کرد بیت له کاتی نیشته جی بووندا، وه ناییت ئاده میزاد خۆی به وه وه هه لواسیت که رهوايه ت که نوێژی به چوار رکاتی کردوه، چونکه تهوه ناییت بهلگه.

به لکو بهلگه له رهوايه ته که یه ههیه له پیغه مبه ره وه صَلَاةٌ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تهک له رای خۆیدا.

حافظ له التلخیص دا (۲/ ۴۴) دا ته لیت: عوره باسی تهوی کردوه که عاتیشه ته تویلی کردوه ههروهک عوسمان ته تویلی کردوه، ههروهک له سه حیح دا سابت بووه، جا ته گهر عاتیشه له پیغه مبه ره وه رهوايه تیکی ببوايه، عوره نه یده ووت که ته تویلی کردوه، وه نه یده ووت له سه حیح دا پیچه وانهی تهوه سابت بووه.

منیش ته ئیم: (حافظ) ئامازه بو لاوازی حه دیسه که ی عاتیشه تهکات به زاواهی: (قَصَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي السَّفَرِ وَأَتَمَّ) واته پیغه مبه ره صَلَاةٌ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ له سه فه ردا نوێژی کورت کردۆته وه و به چواریش خوریندویه تی.

جا تهم حه دیسه له گهل ته وه شدا که سه نه ده که ی زه عیفه، پیچه وانهی تهو حه دیسه سه حیحانه یه که راست له باره ی کورت کردنهوه ی نوێژی پیغه مبه ره وه صَلَاةٌ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هاتوه له سه فه ردا، که هه ندیکیانم باس کردوه و تم کردۆته وه له (الإرواء) دا (۳/ ۳-۹). هه ره کس ته یه ویت با بگه رتتهوه بو تهوی، (تمام المنه).

(حافظ) ئیبنوحهجر له فتحداه فهرموویت: ئەمه سه حیحتین و سه ریختین هه دیسه هاتوه ده باره ی روون کردنهوه ی ماوه ی کورت کردنهوه ی نویژ، وه ئەو پراپی بهی نیوان میل و فهرسه خه که، قسه ی ئەبو سه عیدی خودری لای ئەبات کاتێ ده فهرموویت: پیغه مبه ر صَلَاةٌ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئەگەر یه که فهرسه خ سه فهری بکر دایه نویژی کورت ته کرده وه. سه عیدی کوری مه نصور گێراویه تی به وه (حافظ) له (التلخیص) دا باسی کردوه وه دانی به صیحه تی هه دیسه که دا ناوه به وه ی بێ دهنگی کردوه لێی ^(٤).

وه که زانراویشه فهرسه خێک سی میله، جا به و پێ به هه دیسه که ی ئەبو سه عید ئەو گو مانه لائەبات که له هه دیسه که ی ئەنه سدا هاتوه، وه روونی ئە کاتوه که که مترین ماوه پیغه مبه ر صَلَاةٌ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ له سه فهدا نویژی تیدا کورت کردیته وه سی میله، وه فهرسه خێک (٥٥٤١) مه تره، وه میلێک (١٧٤٨) مه تره، وه که مترین ماوه که هاتییت بۆ کورت کردنهوه ی نویژ تیدا یه که میله، ئیبنو ئەبی شه یبه گێراویه تی به وه به ئیسنادیک ی صه حیح له ئیبنو عومره وه، وه ئیبنو حه زم له سه ر ئەوه رۆش تووه، وه به لگه ته هییتته وه ده باره ی کورت کردنهوه ی نویژ له ماوه ی میلێک که متر ده فهرموویت: پیغه مبه ر صَلَاةٌ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ چوه بۆ به قیع بۆ ناشتنی مردوو، وه چۆ ته ده ر بۆ پیویستی به جێ هینان و نویژی کورت نه کردۆ ته وه.

ئهما ئەوه ی زانایان بۆی چون که ئە لێن: مه رجه سه فهدا که درێژ بیته، به لای که مه وه دوو قوناغ بیته لای هه ندیک یان، وه سی قوناغ بیته لای هه ندیک یان بۆ کورت کردنهوه ی نویژ، ئەوه ئیمام ئەبو قاسمی خه رقی له جیاتی ئیمه له (المغنی) دا ره ددی دا ونه وه فهرموویته: دانه ر ده فهرموویت: ئەوه ی زانایان بۆی چون هیهچ به لگه نایینم له سه ری، چونکه قسه ی صه حابه له و باره وه جیاواز و پیچه وانه ی یه کن، وه به وه ی ئەو جیاوازی به وه نابنه به لگه، وه له ئیبنو عومره و ئیبنو عه ببا سه وه پیچه وانه ی ئەوه ریوا به ت کراوه که هاوه لائمان کردیانه ته به لگه، پاشان ئەگەر ئەو جیاوازی به ش نه بوایه قسه که یان هه ر به لگه نه ته بو، چونکه فهرمووده و کرده وه ی پیغه مبه ر صَلَاةٌ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هه یه له و باره ی به وه، وه ئەگەر قسه کان یان سابت نه بو ناتوانین بچین بۆ ئەو ماوه دانانه ی باسیان کردوه، له به ر دوو روو.

یه که میان: ئەوه پیچه وانه ی سونه تی پیغه مبه ر صَلَاةٌ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ که ریوا به تمان کردوه، وه ههروه ها پیچه وانه ی (ظاهری) قورئانی شه، چونکی به پێی (ظاهری) نایه ته که کورت کردنهوه ی نویژ ره وایه بۆ که سی که به سه فهدا بروات ته فهرموویت: ﴿وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ

فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ﴾ (النساء/١٠١). واته: وه ئەگەر چون بۆ سه فهدا تاوان نی به

^(٤) منیش ده لیم: دانه ر به وه هه لئه له تا وه که حافظ بێ دهنگی کردوه لێی، و صه نعانیش له پێش ئەوه وه هه ر بێ دهنگی لێ کردوه له (سبل السلام) وه ههروه ها شه وکانی له (السیل الجرار ٣٠٧/١) دا به لأم له (نیل الأوطار) دا گو مانی هه بووه له صه حیح بوونی دا، جا له پاش ئەوه له (٣/١٧٦) دا ووتویته:

(حافظ) له (التلخیص) دا هی ناوی به تی و قسه ی له سه ر نه کردوه، جا ئەگەر صه حیح بیته ئەوه ئەندازه ی فهرسه خه که گو مانی تیدا نا بیته، وه له فهرسه خه که متر نابیته نویژی تیدا کورت بکریتته وه ئەگەر به سه فهدا ناوی بریت، له شه رعدا یان له لوغه تدا. منیش ئە لیم: له کو ی صه حیح، که ئەبو هارونی عه بدی تیدا، حافظ له (التقريب) دا له باره ی به وه ئە لیت: ته رک کراوه، وه هه ندیک له زانایان به درۆ زیان دا ناوه.

و من ئەو هه دیسه م له (الإرواء) دا ته خریج کردوه (٣/١٥) له ریوا به تی کۆمه لێک موصه نیفه وه له (حافظ) وه، جا هه ر که س پێی خۆ شه با بگه ریتته وه بۆی.

له مه وه ته کید ته ییتته وه که دروست نی به) فریوخواردن به بێ دهنگ بوونی حافظ، وه ئەم بێ دهنگ بوونه ی له سه ری مانای ئەوه نی به که سابته لای. با ئەو بێ دهنگ بوونه له (الفتح) ی شدا بیته، هه رچه نده (فتح الباری) پاکترین دانراوه کانی به تی له هه دیسی زه عیف؛ وه له وانه شه هه ر له به ر ئەوه ئەو هه دیسه ی نه هی ناویته له فه تدا، ئیتر خواش زاناته ره، (تمام المنه).

لهسرتان له نویژه کانتان کورت بکنهوه. وه مهرجی ترسیش لاچوو بهو خه بهره ی باس کرا که له یه علای کوری ئومه ییه وه هاتوو، کهواته ظاهر ی ئایه ته که ئه مینیتته وه که هه موو جوژه سه فهریک ته گریته وه.

وه ئه وه ی پیغه مبه ر صلواته فهرموویه تی: (یمسح المسافر ثلاثة أيام) واته: موسافیر سی رۆژ بۆی هه یه مهسح بکات، ده رباره ی ماوه ی مهسح کردن هاتوو، وه لیره دا ناگریته به لگه.

وه له گه ل ئه وه شدا ئه توانی ماوه ی ری رۆیشتنی کورت به سی رۆژ به رییت، وه پیغه مبه ر صلواته ناوی ناوه سه فهر و ئه فهرموویت: **(لَا يَحِلُّ لِمَرْأَةٍ تُوْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ تُسَافِرَ مَسِيرَةَ يَوْمٍ إِلَّا مَعَ ذِي مَحْرَمٍ)** واته: رهوا نی به بۆ ئافره تیک که باوه ری به خوا و رۆژی دوا یی بیته، ماوه ی رۆژیک به رییدا پروات له گه ل مه حره م نه بیته.

دووهم: ته قدير کردن و ماوه دانان بابه که ی (التوقيف) واته: وه ستانه له سه ره ی کهواته دروست نی به کهس به رای په تی بۆی به بیته، به تاییه تی لیره دا که ئه وه ته قدير کردنی ماوه ی سه فهره هیهج ته صلیکی نی به که گه رانه وه بگری بۆلای، وه هیهج هاویننه به که نی به قیاس بگری له سه ره ی، وه به لگه له گه ل ئه وانیه به که کورت کردنه وه ی نویژیان بۆ هه موو موسافیریک به ره وا داناه، مه گه ر ئیجماع پیک بیته له سه ر پیچه وانیه ئه وکاره، جا سه فهره که به فرۆکه بیته یا به شه منده فهر وه که یه که، ههروه ها سه فهره که بۆ خوا په رستی بیته یاشتی تر وه که یه که.

وه هه رکهس کاره که ی له سه ره ی پیویست بکات هه میشه له سه فهر دا بیته وه که: که شتی به وان و خاوه ن سه یاره ی کری ئه وه ری ی پی دراه نویژ کورت بکاته وه و به رۆژوویش نه بیته، چونکه ئه وان ه موسافیر له راستیدا.

(۳) ئه و شوینه ی کورت کردنه وه ی لینه ده ست پی ده کات:

جومه وری زانیان بۆ ئه وه چون که کورت کردنه وه ی نویژ به جیابونه وه له شوینی دانیشتنه وه ده ست پی ده کات، وه به ده رچوون له شاره وه، وه ئه مه مه رجه، وه ده ست به ردار نا یی له کورت کردنه وه تا وه کو ته گه ریته وه و ته گاته ئه وه لای ماله کانی شاره که ی، ئیبنو موندیر ده فهرموویت: ئه وه نده ی من بزائم پیغه مبه ر صلواته له هیهج کام له سه فهره کانیدا نویژی کورت نه کردۆته وه تا وه کو له مه دینه ده رنه چو بیته.

ئهنهس ده فهرموویت: نیوه رۆ له گه ل پیغه مبه ردا صلواته له ناو مه دینه دا چوار رکاتمان کردوه کاتی گه شتینه (ذي الحليفة) دوو رکاتمان کردوه. (رواه الجماعة).

وه هه ندی له (سلف) رایان وایه هه رکهس نیازی سه فهر کردنی هه بوو بۆی هه یه نویژ کورت بکاته وه با هیشتا له خانوه که ی خویشیدا بیته.

(۴) چ کاتیک موسافیر نویژه کانی به ته واری ته کات:

موسافیر نویژ به کورتی ته کات هه تا له سه فهر دا بیته، جا ته گه ر چوه ناو شاریک و مایه وه بۆ جی به جی کردنی پیویستی خۆی، نویژه کانی هه ر به کورت کراوه یی ته کات، چونکه هه ر به موسافیر دانه ریته ته گه ر له وشاره دا چهند سالیکیش به مینیتته وه، وه ته گه ر به نیاز بیته ماوه یه کی دیاری کراو له وشاره دا به مینیتته وه، ئه وه ی ئیبنو قه ییم هه لای بژاردوه ئه وه یه، که ئه و مانه وه یه ته وکه سه له حوکمی موسافیر ده رناکات، زۆر به مینیتته وه یا که م، به مه رجیک نیازی مانه وه ی هه میشه یی نه بیته له وشوینه دا که ماوه ته وه.

زانیان له م باره یه وه رای زۆریان هه یه که ئیبنو قه ییم به کورتی هیناوی، وه رای خۆی سه رخستوه و ده فهرموویت: پیغه مبه ر صلواته بیست رۆژ له ته بوک مایه وه نویژه کانی هه ر به کورتی ته کرد، وه وه یفه رموو به ئومه تی ئیسلامی: ته گه ر پیاریک له وه زیاتر به مینیتته وه نایته نویژ کورت بکاته وه، به لأم واریک کهوت ئه و ماوه یه مایه وه له وشوینه دا. وه ئه و مانه وه یه له حاله تی سه فهر دا له حوکمی سه فهر

دهرناچیت، زۆر بيمينتتهوه یا کم، بهمهرجیک بهتهواوی جیگیر نه بییت، وه به نیازی مانهوهش نه بییت لهو شویندها، وه (سلف) و (خلف) لهو بارهیهوه جیاوازی به کی زۆریان ههیه.

چونکه له سهحیحی بوخاریدا له ئیبنوعه عباسهوه هاتوه دهه فرموویت: پیغه مبهه صلوات له ههندی سهفهدا نۆزده رۆژ ماوه تهوه، لهو ماوه یهدا نوژی کورت ته کردهوه دوو رکاتی ته کرد، وه ئیمهش ته گهر ههتا نۆزده رۆژ بيمينتتهوه دوو رکات نوژی ته کهین، ته گهر لهوه زیاتر بيمينتتهوه تهوکاته نوژه کان بهتهواوی ته کهین.

وه (ظاهر)ی قسهی ته حمده تهوه ده رته خات که ئیبنوعه عباس مه بهستی مانهوه کهی مه که کهیه تی کاتی فتهح کردنی، چونکه دهه فرموویت: پیغه مبهه صلوات ههژده رۆژ له مه که که مایهوه کاتی فتهح کردنی، چونکه ته یویست به رهو حونهین بجیت، به لام بۆی نه کرا له پاشاندا ههر لهو مایهوه، جا تهوه تهو مانهوه یه تی که ئیبنوعه عباس گێراویه تی بهوه.

وه کهسانی تر ته ئین: ئیبنوعه عباس مه بهستی مانهوه کهی ته بوکی بووه، وه ک جابیری کوری عبدالله دهه فرموویت: پیغه مبهه صلوات بیست رۆژ له ته بوک مایهوه به کورت کراوه یی نوژی ته کرد. (تیمام ته حمده له موسنده که یدا گێراویه تی بهوه).

میسوهری کوری مه خره مه دهه فرموویت: له گهله سه عدها له گونده کانی شام چل رۆژ ماینهوه، سه عده ههر نوژی کورت ته کردهوه، به لام ئیمه بهتهواوی ته مان کرد.

نافیع دهه فرموویت: ئیبنوعه مبهه شهش مانگ له ته زه ربایجان مایهوه، دوو رکات نوژی ته کرد، چونکه به فر پئی گرتیو نهیتوانی بجیتته ناوی.

حفصی کوری (عبیدالله) دهه فرموویت: ته نهسی کوری مالیک دوو سال له شام مایهوه ههر نوژی موسافیری ته کرد.

ته نهس دهه فرموویت: هاوه له کانی پیغه مبهه صلوات له رام هورمز جهوت مانگ مانهوه نوژیان کورت ته کردهوه.

حه سن دهه فرموویت: له گهله عبدالرحمن ی کوری سه موره له کابول دوو سال ماینهوه نوژی کورت ته کردهوه، به لام کۆی نه ته کردهوه.

ئیه راهیم دهه فرموویت: له (رهی) سالتیک و زیاتر لهوه له سه جستان دوو سال ته مانهوه.

تهوه پئی و رهووشتی پیغه مبهه صلوات له گهله هاوه له کانی وه ته بیینی، وه ته وهش راسته.

به لام مه زه بهی خه لک، تهوه تیمام ته حمده دهه فرموویت: ته گهر نیازی هه بوو چوار رۆژ بيمينتتهوه تهوه نوژی بهتهواوی بکات، وه ته گهر

نیازی که متری هه بوو کورتی بکاتهوه، وه تهو (أثر) انه له سه ره تهوه دائه نییت که سه حابه کان ههر گیز مه بهستیان مانهوه نه بووه، به لکو ته بیان ووت: ته مپۆ یا سه بهی ده رته چین.

وه ک دیاره ته م قسه یه چارپیاخشاندهوی تهویت، چونکه پیغه مبهه صلوات مه که کهی فتهح کرد و بهو حاله وه تیدا مایهوه، بنه ماکانی

ئیسلامی تیدا دائه مه زاندهو بنه ماکانی بچ باهری تیدا ته رمان، وه کاروباری دهو ره بریشی تاماده ته کرد، وه گومانی تیدا نی به تهو کارانه پیویستی به مانهوه ی چهن دین رۆژ هه یه، وه به رۆژی یا دوو رۆژ ناکریت.

ههروه ها مانهوه که ی له ته بوک که چاره روانی هاتنی دشمن بوو، گومانی تیدا نی به دشمن چهن قوناغیک دور بوو لیوهی که

پیویستی به چهن دین رۆژ هه بوو بۆ گه یشتن، وه پیغه مبهه صلوات ته یزانی که به چوار رۆژ ناگهن.

ههروه ها مانهوه ی ئیبنوعه مبهه شهش مانگ له تازه ربیجان که له بهر به فر ههر نوژی کورت ته کردهوه، ناشکرشه که به فری تاوها به

چوار رۆژ ناتویتهوه و نابیت به تاو، به شیه یه که تهو رینگایه بکریتتهوه، وه ههروه ها مانهوه ی ته نهس له شام بۆ ماوه ی دوو سال که نوژی

تیدا کورت ته کردهوه، ههروه ها مانهوه ی سه حابه کان له (رام هورمز) جهوت مانگ که نوژیان کورت ته کردهوه، ناشکرایه که تهو

گه مارۆ دان و جیهاده به چوار رۆژ کۆتایی نیات.

هاوه له کانی تهجمه ووتویانه: ته گهر تهوکهسه بۆ جيهاد مایهوه له گهڵ دوژمندا، یا حاکم بهندی کردبوو، یا نهخۆش بوو، تهوه نوێژ کورت بکاتهوه، جا چ لیبی روون بیته زۆر تهمیینهتهوه یا کهم، تهوهش راسته، بهلام مهرجینکیان تیدا داناوه له قورئان و سوننهت و ئیجماع و کاری سهحابهدا بهلگهی لهسهه نییه. جا ووتویانه: مهرجه کهی تهوهیه ئیحتیمالی ههبی لهو ماوهیهدا که حوکمی سهفههه لهسهه لانهچیت پیویستی به کهی جی به جی بکات که تهو ماوهیهش له چوار رۆژ کهمهتره.

جا ئیبنو قهیمیم دهفهرموویت: ئیوه تهم مهرجهتان له کوێ هیناوه له حالیکدا پیغه مبهه صلواته خۆی له چوار رۆژ زیاتر ماوه تهوهو نوێژی کورت کردۆتهوه له مهکهکه و تهبوک و ههچی به هاوه له کانی نهفهرموهو بۆی روون نه کردوونهوه که نیازی نهبوو له چوار رۆژ زیاتر بیهیتهوه، وه تهشیزانی که هاوه له کانی چاوی لی ته کهن له نوێژه کانییدا، وه وهک تهو له ماوهی مانهوهیدا نوێژ کورت ته که نهوه، کهچی به یهک ووشهش پیی نهفهرموون: له چوار رۆژ زیاتر نوێژ کورت مه که نهوه وه روون کرد نهوهی تهوهش گرنگترین شته له شته گرینگه کانییدا، وه ههروهها له دواي تهو سهحابهکان بهوشیوهیه چاویان لیبی کردووه، وه ههچ شتی لهوشتانهیان نهووتوه بهو کهسانهی که نوێژیان له گه لدا کردون.

مالیک و شافعی ووتویانه: ته گهر نیازی چوار رۆژ زیاتر مانهوهی ههبوو نوێژ به تهواوی تهکات، وه ته گهر نیازی کهمتری ههبوو نوێژ کورت بکاتهوه.

وه تهبو حهنیفه رهجمهتی خوی لهسهه بیته دهفهرموویت: ته گهر نیازی پانزه رۆژ مانهوهی ههبوو نوێژ به تهواوی بکات، وه ته گهر نیازی مانهوهی لهوه کهمتری بوو نوێژ کورت بکاتهوه، تهوهش بۆچوونی (لیث)ی کوپی سهعهده. وه ههر تهو بۆچونهش لهسهه سهحابهوه ربوایهت کراوه که تهوانیش عومهرو کوره کهی و ئیبنوعه ببا سن.

سهعهیدی کوپی موسهیب دهفهرموویت: ته گهر چوار رۆژ مایتهوه به تهواوی نوێژ بکه، وه وهک قسه کهی تهبو حهنیفه ییشی لی ته گهر نهوه. عهلی کوپی تهبو (طالب) خوی لی رازی بی دهفهرموویت: ته گهر ده رۆژ مایهوه به تهواوی نوێژ تهکات، وه تهوهش له ئیبنوعه ببا سهوه به ربوایهت هاتوه، وه حهسن دهفهرموویت: ههتا نهیهویت لهو شوینه بیهیتهوه نوێژ کورت بکاتهوه، وه عایشه دهفهرموویت: تهوهنده نوێژ کورت بکاتهوه ههتا تویشهو باروینه دا نهیت.

چوار ئیمامهکان رهجمهتی خویان لی بیته لهسهه تهوه ریکن که ته گهر کهسیک بۆ پیویستی بهک مایهوه که چاوه ریی به جی هینانی ته کرد تهیوت تهمرۆ یا سهبهی ده رتهچم، بهلام بۆی ریک نه ته کهوت، تهوه تهوکهسه ههتا بهوشیوهیه بیته نوێژ کورت بکاتهوه، جگه له شافیعی که له یهکی له قسه کانییدا دهفهرموویت: تهوکهسه ههتا حهفده ههژده رۆژ نوێژ کورت بکاتهوه، ئیتر دواي تهوه به تهواوی نوێژ بکات. وه (ابن المنذر) له (إشراف) هکهی خۆیدا دهفهرموویت: گشت زانایان کۆن لهسهه تهوهی که موسافیر مادام نیازی نیشه جی بوونی نه بی بۆ ههیه نوێژ کورت بکاتهوه گهرچی چهند سالیش بیهیتهوه.

(5) نوێژی سوننهت لهسهه فهردا:

جومههوری زانایان بۆ تهوه چوون که کردنی نوێژی سوننهت کهراههتی نییه بۆ تهوکهسانهی نوێژ کورت ته که نهوه لهسهه فهردا، چ نوێژی سوننهتی راتبه بی یا نوێژی وهتر.

لای بوخاری و موسلیم هاتوه که پیغه مبهه صلواته رۆژی فهتی مهکهکه لهمالی (أم هانی) خۆی شوڤدووه ههشت رکات نوێژی کردووه، وه له ئیبنوعومهروه خوا لیبی رازی بیته هاتوه که پیغه مبهه صلواته لهسهه پشتی وولاغه کهی نوێژی ته کردو وولاغه کهی بۆ ههر کوئی رووی بکرا دایه بهسهه ئیشارهتی ته کرد.

حهسن دهفهرموویت: هاوه لانی پیغه مبهه صلواته لهسهه فهردا نوێژی سوننهتیان ته کرد لهپیش نوێژی فهردو له دوايهوه.

ئیبنو عومەرو غەیری ئەو رایان وایە کە نویژی سوننەت لەسەفەردا شەرعی نییە نە لە پێش فەرزو نە لەدوای، تەنھا شەونویژ نەبێ دروستە، وە کۆمەڵیکی بینی نویژی سوننەتیان ئەکرد دوای نویژی فەرز، پێی فەرموون: ئەگەر نویژی سوننەتم بکەرایە نویژە فەرزه کاتم بەتەواوی ئەکرد و کورتم نەئەکردنەوه، برازا، هاوڕیپی پێغەمبەرم ﷺ کردوو لە دوو رکات زیاتری نەئەکرد هەتا کۆچی دوایی کرد، وە هاوڕیپی ئەبوبەکرەم کردوو، لە دوو رکات زیاتری نەکردوو، وە باسی عومەرو (عثمان)یشی کرد، وە فەرمووی: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ

فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾ (بوخاری گێراویەتی یەوه). واتە پێغەمبەر ﷺ باشترین پێشەواوە بو ئیوه کە چاوی لی بکەن.

ئیبنو قودامە حەدیسە کە ی حەسەن و ئیبنو عومەری کۆ کردۆتەوه، وە روونی کردۆتەوه کە حەدیسە کە ی حەسەن بەلگە یە لەسەر ئەوهی کە کردنی خراپ نییە، وە حەدیسە کە ی ئیبنو عومەر بەلگە یە لەسەر ئەوهی کە نەکردنی خراپ نییە.

(٦) سەفەرکردن لەرۆژی هەینیادا:

رۆژی هەینی سەفەرکردن تێیدا خراپ نییە، بەمەرجیک کاتی نویژ نەبیت عومەر جارێک گۆی لە کابرایەک بوو ئەبووت: ئەگەر ئەمڕۆ رۆژی هەینی نەبووایە ئەچومە سەفەر، عومەر فەرمووی: پرۆ هەینی ری ئەکەس ناگرێ بو سەفەر کردن^(٥).

ئەبو عوبەیدە رۆژی هەینی چاوەروانی نویژی نەکردوو چوو بو سەفەر، وە زوهری چیشتنەنگاویکی هەینی ئەبووست بچیتتە سەفەر، ووتیان: بەم هەینی یە سەفەر ئەکەیت؟ فەرمووی: پێغەمبەر ﷺ رۆژی هەینی سەفەری کردوو.

سایتي به ههشت

www.ba8.org

2009 – 1430

هه‌میشه له‌گه‌لمان بن بو به‌رهه‌می نوی

(٥) ئەم ئەسەرەنە هەمویان ئیبنو ئەبوی شەیبە تەخریجی کردوون (٢/١٠٥-١٠٦) و عبد الرزاق (٣/٢٥٠-٢٥١) وە ئەسەرە کە ی عومەر دوو رێگای هەیدە یە کێکیان راستە، وە لە (السلسلة الضعيفة) دا تەخریج کراوه لە ژێر حەدیسە ژمارە (٢١٩)، و ئەسەرە کە ی ئەبو عوبەیدە (منقطع) ه، وە حەدیسە کە ی زوهری مورسەله، و ماناکە ی صەحیحە بەمەرجیک ئەو کەسە ی سەفەرە کە ئەکات گۆی لە بانگی جومعه نەبیت، جا کاتیک گۆی لی بوو ئەوه واجبه بچیت بو جومعه، ئیت خوی گەورەش بوخوی زانتره.